

MAGYARI SÁRA ROVATA

Tehetségről szólván

Tandem Igaz, hogy a tehetség napja márciusban van, de például a tudományos tehetségkutatás, a diákköri konferenciák május–július között zajlanak. Ez adja nyár eleji tandemezésünk apropóját. Olyan kérdéseket feszegetünk, hogy mit is értünk mi tehetségen; hogyan mutatkozik meg a tehetséges gyermek, fiatal. Van-e lehetőségünk, keretünk a tehetségfejlesztésre és vajon kamatoztatható-e itthon is, vagy a szakmai sikerhez mindenképpen külföldön lehet csak megmutatkozni? És vajon mi történik, ha nem éljük ki a tehetségünket?

(Gál Katalin)

A tehetség definiálása számomra központi szakmai és személyes kérdés. Személyes érintettségem okán szubjektíven viszonyulok a tehetséghez mint fogalomhoz és jelenséghez. Szakmai tekintetben elsősorban egy konceptuális viszonyt próbálok kialakítani, hogy aztán tartalommal is feltöltődjön számomra mindaz, amit tehetségnek tekintek – a diákjaimmal való szakmai kapcsolat révén. Így nem titok, hogy régóta mozgatja a fantáziámat egy „tökéletes” meghatározás meg- vagy kitalálása, de minél többet foglalkozom a kérdéssel, annál inkább világossá válik számomra, hogy a tehetségnek rendkívül sok dimenziója, a dimenzióknak pedig nagyon sok indikátoruk vagy mutatójuk van, amelyek mentén magát a jelenséget meg lehet ragadni. A Kárpát-medencében működő tehetséggondozási gyakorlatoknak és hálózatoknak köszönhetően óriási szakirodalom áll rendelkezésünkre. Mindenki, aki a tehetségnek bármelyik megnyilvánulási formájában érdekelt, találhat tudományos megalapozással készült elemzést, szakmai iránymutatást, ha pedig kilépünk a szűkebb környezetünkből, a világhálónak köszönhetően is rendkívül sok jó gyakorlattal találkozhatunk világszerte. Összegezve, anélkül, hogy részletes szakirodalmi ismertetőt tartanék, számomra a tehetség egy

MAGYARI SÁRA (1976, Nagybodófalva) nyelvész, újságíró, a PKE docense. Tanulmányait Nagyváradon (I. Vulcan Tanítóképző, Ady Endre Sajtókollégium), Temesváron (Művészeti Iskola) és Kolozsváron (BBTE) végezte. Rovatai vannak a Román Rádió temesvári adásában, a Nyugati Jelenben, az E-nyelv Magazinban, a MŰRE lapjában. Kötete: Takázás (esszék, publicisztikák, MŰRE, 2018).

GÁL KATALIN (1981, Csík-szereda) szociológus, a Partiumi Keresztény Egyetem adjunktusa, a Partiumi Tehetséggondozó és Karrier-tanácsadó Központ irodavezetője.

rendkívül tágan értelmezett fogalom, amely a 21. században sokkal többet jelent, mint a kiugró tehetségek felkarolása és támogatása. Azt is mondatnám sarkítva, hogy nem engedhetjük meg magunknak az elitista

tehetséggondozást. Legalább két okból nem: egyrészt mára egyértelművé vált, hogy a nevelésben, sem a saját gyerekeink, sem pedig a diákjaink esetében, nem fókuszálhatunk egyetlen területre – legyen az kiemelkedő művészi tehetség, sportteljesítmény, műszaki vagy irodalmi elhivatottság, és sorolhatnánk –, mert azt valamelyik másik terület – pl. érzelmi intelligencia, szociális készségek stb. – megsínyli. Másrészt az oktatási szolgáltatások kiszélesedésével széles tehetség-palettán mozog az az ún. emberanyag, amellyel egy oktatónak dolgoznia kell – ebben a kontextusban akár alapszolgáltatások is tehetséggondozásnak számítanak/számíthatnak –, sokszor elég csak a jó példa, a hallgató felkarolása, a lemorzsolódás megakadályozása, a problémák átbeszélése, egy útba igazítás. Ennek tükrében a hétköznapi oktatói munka tehetséggondozást is jelent számomra.

Vannak olyan helyzetek, amelyekben a tehetség egyértelmű, azonnal megmutatkozik, utat tör magának – felfigyelhetünk a tehetségre a hétköznapi életben, egy játékban, egy előadás során a feltett kérdésekből, a kérdéseinkre adott válaszokból. De az egyértelmű helyzetek szerintem statisztikailag elenyészőek a látens tehetségek létezésével. Könnyű gyöngyhalásznak lenni, ha az orrunk előtt hevernek az igazgyönggyel tele kagylók és nem kell értük erőfeszítést tennünk. Azaz nem könnyű a tehetséget felismerni, hiszen rendkívül változatos formákban bukkanhat elő. Ezért óriási a felelőssége mindenkinek, aki gyerekekkel, fiatalokkal foglalkozik, legyen az szülő, pedagógus, tanár – a hétköznapi élet és az oktatási folyamat bármely szintjén. A legfontosabb és legnehezebb talán az érdeklődés fenntartása: sose landjon a figyelem, mert bármilyen oktatói élethelyzetben felbukkanhat egy „ápolni való” tehetség.

Borzasztóan elkeserítő és hatalmas kudarc számomra, ha a tehetség fejlődése/fejlesztése támogatások hiányában akadályokba ütközik, zátonyra fut; az viszont egyáltalán nem baj, ha a támogatásért, legyen az anyagi vagy morális/szakmai, meg kell dolgozni. Érdemes tisztázni azt az alaptételt vagy evidenciát, hogy az erőfeszítést, a munkát, a verítéket a tehetség nem helyettesíti, más szavakkal: a kínlódást nem lehet megspórolni – és szerintem nem is kell. Legfeljebb a mértéke változik, de a hiteles siker mögött mindig ott a megfeszített munka.

Én hiszek abban, hogy itthon is léteznek olyan belátható karrierutak, amelyeken végighaladva sikereket érhetünk el a tehetségnek köszönhetően. Ez nem zárja ki, nem is zárhatja ki a külföldön való szerencsepróbálást, akár forrásbevonásról, támogatásokról, akár karrierről van szó. Túlzottan idealista vagyok, az biztos, de én arra buzdítom a körülöttem megforduló fiatalokat, hogy mint a népmesében, menjenek el szerencsét próbálni, járják a saját útjukat, gyűjtsenek tapasztalatot, jót és rosszat egyaránt, majd térjenek haza, örököljék meg a királyságot és gyarapítsák tovább legjobb tudásuk szerint. Ehhez a népmesei idillhez hozzá kell tennem, hogy sok munka vár még ránk, hogy vonzóvá, élhetővé varázsoljuk az itthoni karrierutakat, hiszen erővel nem lehet itthon tartani a tehetséges fiatalokat.

Tapasztalom saját magamon, hogy gyakran elmerengek azon, mi lett volna, ha ez vagy az a gyerekkoromban vagy később másként alakul (pl. ha lett volna Da Vinci televíziós csatorna, ahol egész nap jobbnál jobb fizikai és kémiai kísérleteket nézhettem volna, biztosan fizikus vagy kémikus lennék). Akkor vajon nem itt lennék, ahol most vagyok? Nyilvánvaló, hogy minden impulzus, amely éri és alakítja az adott egyén karrierútját, hozzátartozik, attól (is) sikeres abban, amit csinál. Később is felszínre kerülhetnek olyan rejtett kvalitásaink, amelyekről nem is tudtunk vagy elhalasztottuk a velük való foglalkozást – ezt manapság hobbinak vagy karrierváltásnak is

nevezik. Szóval a tehetségünk meg- vagy kiélése kontextusában még inkább értelmet nyer számomra az egész életen át tartó tanulás.

(Magyari Sára)

A nyelv minduntalan árulkodik: *tehetség* szavunk vezérjelentése a valami iránt megmutatkozó hajlam, képesség. Ha a szó tövét vizsgáljuk, eljutunk az alapjelentéshez: *tehet*, még tovább bontva, *tesz*. Valahonnan innen indítom a fogalom értelmezését, mert a tehetség valami olyasmit jelent, hogy van egy-két dolog a világban, amit meg tudok tenni, képes is vagyok rá, hajlandóságot is érzek iránta. Mert mindenki ért valamihez, mindenki tehetséges valamiben. A népi kultúra nagyon jól értette ezt, és közösségi igény volt, hogy minden tagjában felfedezze a tehetséget: ezért voltak a *nótafák*, *mese-fák* (akik sok mesét, dalt ismertek és jól is adták elő); a főző- és a sütőasszonyok (akik nagy mennyiségben és jól tudtak sütni, főzni kiemelkedő eseményekre); s még libapásztor is az lett, aki szót értett a ludakkal és szeretett kint lenni a nagyvilágban. Valahogyan az volt a lényeg, hogy az ember megtalálja a helyét.

Aztán valamikor túlértelmeztük a szót, és a zsenialitással kezdtük keverni, valami kiemelkedő teljesítményt kötöttünk hozzá, s szűkítettük megjelenési terét is a művészi és a sporttehetségre. Talán valahol ott, ahol elkezdtek bezárni a szakiskolákat, és eldöntöttük, mindenki elméleti líceumot fog végezni. Pedig az én nagymamám nagyon tehetséges varrónő volt, fél Arad hozzá járt: imádta a munkáját, jól keresett, megbecsültnek érezte magát. Az apám tehetséges pap volt: nagyszerűen megszervezte a közösség életét, fejlesztette a falu infrastruktúráját, s szülőfalumban a mai napig *az aranyszájú* papként említik. Ma pedig kutatjuk a tehetségeket, majd ha megleltük őket, akkor ápoljuk. Úgy érzem, nagyon elmegyünk a lényeg mellett.

Még tanító koromban megfigyeltem magamon, hogy hamar észreveszem, mi rejlik egy-egy gyermekben, mire lenne ő képes. Aztán tanárként még inkább ráéreztem erre – és sok vitám volt a szülőkkel, ne kényszerítsék gyermeküket ide vagy amoda, hagyják, hogy menjen a maga útján. És a tíz-éves érettségi találkozókön nagyon rossz volt látni, hogy

gyakran eltűnt a fiúk szeméből az a csillogás. Keserűen tapasztaltam, hogy a fénytelen szem mellett ott van az alkoholizmus, a pártalanság, és 28-30 éves korukra feladták. Mert valahogyan nincsenek a helyükön: nem avval foglalkoznak, amivel szerettek volna. Inkább apu vagy anyu szavára hallgatva elmentek ilyen-olyan egyetemre, szakra, és a munkájukat inkább gyűlölik, mint szeretik.

Pedig a tehetség mindenkiben ott lakik. Tapasztalataim szerint sokféle tehetség szorul egy gyerekbe, s ha nem vesszük észre, és nem hagyunk teret a kibontakozáshoz, akkor eltűnik, de megmarad a vágy, majd a hiányérzet. Pedig a tehetséggel el kell számolni. Apámtól ezerszer hallottam: az istentől kapott tehetséget nem lehet büntetlenül elherdálni. Nem, mert visszaüt. Ezért lenne jó, ha a pedagógusok tudnának figyelni: mert a tehetség a gyerek szemében lakik – amikor azt teszi, amihez hajlama van, akkor másképp csillog a szeme. És ilyenkor lehet őt terelgetni a jó irányba. Mellette pedig az akaratát és a kitartását fejleszteni, mert hiába a nagy tehetség, ha nincs mellette szorgalom is: gyakorolni kell, figyelni, tanulni, ellesni, korrigálni, jobban akarni – és ez is nagyon nehéz tud lenni egy mai fiatalnak.

Úgy gondolom, itthon is lehet kama-toztatni tehetségünket: nagyá itthon is lehet lenni, csak kérdés, kinek mit jelent a nagyá levés. Emellett azt elismerem, van egy-két olyan szakterület, ahol külföldön jobbak az esélyek (pl. a számítástechnika

világa, a génkutatás, robotika), de azért a legtöbbször tehetősége itthon is elég lenne ahhoz, hogy megmutatkozzék. Továbbá azt is gondolom, hogy a tehetségfejlesztés valami sokkal egyszerűbb dolog kellene legyen, mint ami: talán hasznos lenne visszalépni, elismerni, hogy a tehetség valamilyenfajta érzék, kedv és szeretet összessége; hogy lehet valakiből tehetséges autószerelő és fodrász is, nemcsak a tudományos, művészi vagy sporttevékenységekben lehet kiemelkedőt alkotni – bár kétségtelen, hogy a társadalom felől ezek a megmutatkozások jobban látszanak. Ettől függetlenül azt is tapasztalom, hogy nem foglalkozunk eleget a tehetséges fiatalokkal. Ennek egyik okát abban látom, hogy a mi oktatási rendszerünk főleg felzárkóztatni akar, azaz a mínusszal indulót akarja semleges helyzetbe hozni, a kiemelkedőre nincs kapacitásunk, keretünk; sokszor a testileg-lelkileg egészséges és tehetséges gyermekkel, fiatalal nem foglalkozunk eleget, hogy kiteljesítse elhiva-

tottságát, így hosszú távon ő is elvész, megnyomorodik. Pedig idővel megté-
rülne, hiszen ha olyan fiatalok kerül-
nének ki a munkaerőpiacra, akik
szeretik a munkájukat, van hozzá
érezkük, képesek a minőséget létre-
hozni, akkor az mindenki számára jó
lenne. Ha pedig eltérítjük őket, ha
a divatszakmák irányába terelgetjük
őket, ha mindenki elméleti líceumot
végez és egyetemet vagy csak úgy
elkallódik, akkor ne csodálkozzunk,
hogy nem találják önmagukat, hogy
elhiszik, hogy külföldön lehet
önmegvalósulni, vagy csak egyre
többen fénytelen szemmel bolyonga-
nak majd.